

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ТА ПІЗНАННЯ ІСТОРІЇ

Якимова О. *

Букач В. М. **

У кожного народу є сьогодення й минуле. Інтерес до історії в сучасному суспільстві викликаний в першу чергу бажанням зрозуміти, в якому напрямку будувати майбутнє, як використати для цього набутий досвід. Пізнання історії дає можливість молодому поколінню зрозуміти віхи розвитку людської цивілізації в цілому та історичного шляху власного народу, історикам і політологам – здобути знання, необхідні для професійного оцінювання минулого, сучасності та прогнозування майбутнього, окремому громадянину – сформувати та зміцнити власну політичну позицію та погляд на розвиток суспільства.

Якщо пізнавати історію учнівська молодь повинна згідно з навчальною програмою, історики й політологи – за професійним покликанням, то інтерес до історичних знань у пересічного громадянина слід стимулювати. Важливим помічником у цьому процесі є художня література.

Хоча художня література є суб'єктивним, а часом й фантастичним, проявом авторського сприйняття дійсності, вона має соціальне значення, естетично виражаючи суспільну свідомість. Художня література накопичує, передає від покоління до покоління естетичні, моральні, філософські, соціальні цінності, є виразником світогляду та естетики певних епох, народів, окремих цивілізацій, суспільних груп.

Художня література допомагає учням зрозуміти ментальність певного історичного часу, особливості суспільної свідомості, психології, настроїв та інтересів (наприклад, «Сватання на Гончарівці» Г. Ф. Квітки-Основ'яненка, «Кайдашева сім'я» І. С. Нечуй-Левицького, «Лиходії» П. Мирного, «Мартин Боруля» І. К. Карпенко-Карого, «Борислав сміється» І. Я. Франка, «Земля» О. Ю. Кобилянської, «Мати» А. В. Головка, «В степах України» О. Є. Корнійчука, «Ніч перед боєм» та «Повість полум'яних літ» О. П. Довженко, «Прапороносці» та «Тронка» О. Т. Гончара, «Нагольний кряж» В. М. Собка, «Ім'я тобі – лікар» Ф. С. Мар'єнка, «Голод» В. С. Кучера та інші).

Фахівців-істориків художня література цікавить як джерело унікальної інформації, яку не можна знайти у документах, коли автор художнього твору є безпосереднім свідком тих чи інших подій. Літературні твори, будучи такими собі документами епохи, можуть наштовхнути на історичне дослідження, пошук та перевірку фактів,

наведених автором (наприклад, «Севастопольські оповідання» Л. М. Толстого, «97» М. Г. Куліша, «Тихий Дон» М. О. Шолохова, «Чорноморці» В. С. Кучера, «Повість про справжню людину» Б. М. Польового, «Молода гвардія» О. О. Фадєєва, «Санта-Марія» І. П. Гайдаєнка). Іноді художні твори можуть вміщувати суперечну інформацію, але вони цінні тим, що розповідають про дійсні події, дають портрети конкретних постатей, розкривають сутність історії культурного життя країни (наприклад, «Устим Кармелюк» В. О. Суходольського, «Іван Богун» Я. Д. Качури, «Богдан Хмельницький» М. П. Старицького, «Михайлівський замок» О. Д. Форш, «Міцкевич в Одесі» М. П. Бажана, «Голубі ешелони» П. Й. Панча, «Педагогічна поема» А. С. Макаренка, «Чапаєв» Д. А. Фурманова, «Як гартувалася сталь» Н. О. Островського, «Геринг» Я. О. Галана).

Існують художні літературні твори, які для пересічного громадянина стають джерелом вивчення суспільних відносин, знайомства із значними історичними подіями та посталями, викликають справжній інтерес до вітчизняної та світової історії (наприклад, «Чорна рада» П. О. Куліша, «Наливайко» і «Богдан Хмельницький» І. Л. Ле, «Борис Годунов» О. К. Толстого, «Петро Перший» О. М. Толстого, «Хаджибей» Ю. С. Трусова, «Богун» О. О. Соколовського, «Радищев» О. Д. Форш, «Прапорщик Щоголев» С. О. Сібагіна, «Диво» П. А. Загребельного, «Михайло Коцюбинський» Л. І. Смелянського, «Біліє парус одинокий» В. П. Катаєва).

Художня література як одна з форм суспільної свідомості є важливим джерелом розвитку пізнавальних здібностей, формування історичних уявлень та патріотичного виховання.

-
1. Болебрух А. Г. История и художественная литература: К специфике социальной рецепции/А. Г. Болебрух// Гуманитарный журнал. – 2011. – № 1 – 2. – С. 3 – 11.
 2. Левченко М. О. Художній літопис вогнених років: дослідження/ М. О. Левченко. – К., 1977. – 228 с.
 3. Миронець Н. І. Художня література як джерело вивчення історії/ Н. І. Миронець. //Український історичний журнал. – 1971. – № 7. – С. 38 - 45.
 4. Сенявская Е. С. Литература фронтового поколения как исторический источник/ Е. С. Сенявская, // Отечественная история. – 2002. – № 1. – С. 101 - 109.
 5. Шмидт С. О. Памятники художественной литературы как источник исторических знаний/С. О. Шмидт.// Отечественная история. – 2002. – № 1. – С. 40 - 49.

* Якимова О. – студентка факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.

** Букач В. М. – приват-професор кафедри всесвітньої історії і методології науки ПНПУ імені К. Д. Ушинського.